

Glosarul latino-român al lui József BENKŐ*

În lucrarea sa **Transsilvania**, apărută la Viena, în 1777-1778, eruditul secui József BENKŐ a inclus, pentru a demonstra latinitatea limbii noastre, un glosar conținând 64 de cuvinte românești, împreună cu corespondentele lor în limba latină: un număr redus de unități lexicale reprezintă împrumuturi din limbile maghiară și slavonă, fiind tratate ca atare de către autor. Pe baza unui examen filologic și lingvistic, studiul pune în evidență scopul, sursele și importanța glosarului alcătuit de BENKŐ, în contextul lexicografiei latino-române din secolul al XVIII-lea.

1. Numele istoricului, economistului și botanistului József BENKŐ este destul de bine cunoscut istoriografiei românești, datorită nu numai importanței operei sale pentru cultura și istoria românească, ci și, în egală măsură, ecoului pe care scrierile sale l-au avut în opera corifeilor Școlii Ardelene și mai ales în cea a lui Gheorghe ȘINCAI, cu care a întreținut relații personale¹. Savant de reputație europeană, apreciat în cercurile umaniștilor din Germania și Olanda, BENKŐ a adus o viață modestă, umbrită de mari privațiuni². Această reputație s-a clădit îndeosebi datorită celor două mari opere istorice: **Transsilvania sive Magnus Transsilvaniae Principatus olim Dacia Mediterranea dictus,**

Vindobonae, 1777-1778, a cărei parte a treia a rămas, cu excepția a cinci fascicule apărute în 1790, încă inedită, și **Milcovia, sive antiquis episcopatus Milkoviensis, Viennae, 1781** (două volume). Dintre lucrările mai puțin cunoscute astăzi, se cuvine amintită, pentru istoria ei aparte, cartea **Erdélyi oláh nemzet' képe**. Pozsony, 1785, din care s-a imprimat doar prima coală, restul fiind interzis de Oficiul de cenzură de la Viena, din pricina modului în care erau înfățișate evenimentele din 1784.

Contribuția lui József BENKŐ la istoria lexicografiei românești a fost deja evidențiată de Ion COTEANU³, care a editat și studiat din punct de vedere lingvistic lista botanică redactată în latină, maghiară și română de către savantul secui împreună cu alți colaboratori, și intitulată **Nomina Vegetabilium**⁴.

2. Acestui vocabular trebuie să-i adăugăm glosarul, mult mai modest ca întindere, publicat de BENKŐ în **Transsilvania**, volumul I. Îl redăm aici, întregit cu toți ceilalți termeni românești risipiți de autor în întregul cuprins al monumentalei sale monografii a Ardealului, menționați de noi între numerele 61 și 64:

		Valachica	Latina
p. 479	1	Carnye	Caro
	2	Vin	Vinum
p. 480	3	Csercure	Circulus
	4	Domnu Zeu	Dominus Zeus
		(nomen Dei)	(i.e. Dominus Jupiter)
	5	Beszerica	Basilica
	6	Szpune	Expone i.e. dic
	7	Pamunt	Pavimentum
		i.e. terra	
	8	Pacular	Pecuararius
	9	Szárá	Sera, i.e. vespere
	10	Lapada	Dilapida
	11	Fuszulye	Phaseolus
	12	Koraszte	Colostrá
	13	Cum ai dormit	Quomodo dormivisti
	14	Bine am dormit	Bene dormivi
	15	Mujere	Mulier

* Lucrarea a apărut în revista Studii și cercetări lingvistice, anul XL, nr. 1, p. 31-43, București, 1989

16	Dregetor	Director
17	Tomná	Autumnus
18	Silbatic	Silvaticus
19	Derept	Directe
20	Szenetate	Sanitas
21	Lunye	Luna
22	Kirilla	Cyrillus
23	Kratsun	Gratianus
24	Urszul	Ursus
25	Lupul	Lupus
26	Vulype	Vulpes
27	Jepure	Lepus
28	Saire	Sal
29	Ginske	Gansa
30	Scroefe	Scrofa
31	Kal	Caballus
32	Fun	Foenum
33	Chertia	Charta
p. 481 34	Pepere	Piper
35	Masa	Mensa
36	Foc	Focus h.e. ignis
37	Mune boj	Mone bovem
38	Szingur	Singulus
39	Foame	Fames
40	Járbá	Herba
41	Nyebun	Nebulo
42	Jesit	Exiit
43	Blesztemát	Blasphematus
44	Currund	Currendo

„...Sclavonica certe deprehendimus non pauca, qualia sunt:

45-55 **Owes**, hungarica pronunciatione Ovez, Avena; **Temnice**, carcer; **Plug**, aratrum; **Milosztinie**, gratia; **Szlusba**, famulatus; **Szluga**, famulus; **Nywászta**, glos, sive nova nupta; **Szlanina**, lardum; **Brána**, porta; **Szeráts**, pauper; (apud Sclavos **edacem** notat) **Ulice**, platea, cet... Multa etiam abs Hungaris mutuata est, quibus non in Transilvania solum, sed et contermina Valachia utitur, e.g. in Libro Valachico, cui

56-59 titulus est **Kezanie**, legitur **Vamesu**, id est publicanus, ex Hung. **Vámos**; **Pilda**, i.e. exemplum, ex Hung.

példa; **Fitsor** kurvaru, i.e. filius prodigus, ex Hung. kurvás; **Engeduit**, i.e. obediuit, ex Hung. engedett”.

p. 483	60	Matsuka
p. 129	61	Buzenyitza
vol. II		
p. 234	62	Vladica i.e. episcopus
p. 237	63	Theologul Theologus
p. 238	64	Popae Sacerdotes

3. Funcția declarată a listei de cuvinte era aceea de a susține asemănarea dintre limbile latină și română: „Linguas Latinam et Valachicam conferenti pronum erit dijudicare, hanc ex illa prognatam esse”⁵. Acest argument este plasat, în mod decisiv, la sfârșitul unei demonstrații care deschide capitolul **De Nationibus toleratis**. Națiunea valahă este prezentată ca urmașă a coloniștilor romani aduși în Dacia de Traian și de ceilalți împărați ce i-au succedat, fapt demonstrat nu numai de limbă, ci și de obiceiurile românilor⁶. Locul acestui popor printre „națiunile tolerate”, în ciuda faptului că numericește depășea pe toate celelalte națiuni privilegiate⁷ luate împreună cu armenii uniți, polonezii socinieni, rușii și rutenii luterani⁸, este justificat prin situația lui istorică de aservire față de „națiunea” nobiliară: „ad facienda Nobilibus Transilvanis officia servilia devenerunt”⁹. Această concepție limpede asupra originii latine și continuității poporului român determină și o revizuire a etimologiilor propuse de-a lungul timpului pentru etnonimul **vlah**, revizuire ce pune sub semnul întrebării în chip categoric seriozitatea unor idei susținute de anumiți învățați: derivarea lui **vlah** de la **wallen** „a peregrina”¹⁰, de la **Flaccus**¹¹, de la râul Volga¹² sau de la Țara Galilor (**Vallia**, **Walles**)¹³.

De asemenea, glosarul lui **BENKŐ** urmărește să evedențieze, cu ajutorul câtorva exemple, natura împrumuturilor românești din maghiară și slavonă.

4.1. Nu este deloc ușor de răspuns la întrebarea, care ar putea fi sursele utilizate de autor la alcătuirea glosarului său, dar obiceiul

„erudiților iluminați de a prelua informații, găsire sau chiar capotele din operele predecesorilor, fără a menționa **expressis verbis** acest lucru, ne indică o posibilă direcție de investigație. Într-adevăr, tot așa cum Karl von WINDISCH reproduce, fără să mărturisească, o bună parte din glosarul lui BENKŐ¹⁴, într-un mod asemănător își însușește și savantul secui o parte din glosarul imprimat de istoricul sas Johann TRĚSTER în cartea sa **Das Alt- und Neu-Teutsche Dacia**, Nürnberg, 1666¹⁵. Termenii comuni sunt:

TRĚSTER

p. 35	Masa	= Mensa
p. 35	Foc	= Focus
p. 35	Chertia	= Charta
p. 35	Kal	= Equus
p. 35	Fun	= Foenum
p. 35	Scroefe	= Scrofa
p. 35	Ginske	= Gansa
p. 35	Ursul	= Ursus
p. 35	Lupul	= Lupus
p. 35	Vulype	= Vulpes
p. 35	Jepure	= Lepus
p. 35	Saire	= Sal
p. 35	Pepere	= Piper
p. 35	Carnye	= Caro
p. 35	Vin	= Vinum

precum și propozițiile:

TRĚSTER

p. 35	Cum ai dormit	= Quomodo dormivisti	p. 480	idem
p. 35	Bine am dormit	= Bene dormivi	p. 480	idem

BENKŐ

p. 481	idem
p. 481	idem
p. 480	idem
p. 480	Kal = Caballus
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 480	Ursul = Ursus
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 480	idem
p. 479	idem
p. 479	idem

BENKŐ

p. 480	idem
p. 480	idem

Nu numai identitatea termenilor, ci și ordinea lor sau erorile de ortografie¹⁶, pledează pentru descendența acestor porțiuni ale glosarului lui BENKŐ din cartea lui Johann TRĚSTER.

4.2. Patru din restul de unități lexicale au fost extrase dintr-o **Cazanie** românească, după însăși mărturia autorului: „in Libro Valachico, qui titulus est **Kezanie**, legitur...”¹⁷. Dintre edițiile succesive ale **Cazaniei**, care i-ar fi putut sta sub ochi istoricului, numai câtevava îndeplinesc condițiile ce se desprind din cuprinsul textului: să fie imprimată în Valachia (Țara Românească), să poarte titlul de **Cazanie (Cazanii)** și să conțină termenii „vameș”, „pildă”, „fecior curvar” și „îngăduit”. Este probabil că BENKŐ s-a folosit de una din cele trei ediții munteneste: Râmnic 1748, București 1765 și București 1768, singurele ce conțin în foaia de titlu cuvântul

Cazanie și în primele două predici termenii mai sus-citați¹⁸. De altfel, informațiile pe care BENKŐ le deținea despre activitatea tipografică a românilor din Ardeal se mărginesc la secolul al XVII-lea, perioadă din care consemnează intenția principelui Gabriel BETHLEN de a tipări în românește Biblia, editarea **Noului Testament** de la Bălgrad la inițiativa lui Gheorghe RÁKÓCZI I. și încercările succesive de calvinizare radicală a bisericii românești, din intervalul 1660-1680¹⁹.

4.3. Comparând cele două liste de cuvinte românești, cea din **Transsilvania** (1777)²⁰ și cea din **Nomina Vegetabilium** (1783)²¹, constatăm identitatea unor termeni: **Domnu Zeu** (T, 4; NV, 482), **Pepere** (T, 34) și **Piper** (NV, 23), **Tomná** (T, 17) și **Grú de Tomne** (NV, 44), **Járbá** (T, 40) și **Yárbe máre** (NV, 494), **Pamunt** (T, 7) și **Fiére de pamunt** (NV, 136), **Lupul** (T, 25) și **Lup** (NV, 385), dar și diferențe de ordine fonetic: **Fuszulye**²² (T, 11) și **Fuszule, Faszule** (NV, 435 și 436), **Silbatic**²³ (T, 18) și **Szelbatyik** (NV, 188 și 378).

Prima concluzie ce se impune este aceea că, cu două excepții, **Lupul** și **Pepere**, toate celelalte lexeme nu apar în vocabularul lui TRĚSTER. Faptul că, pentru alcătuirea micului dicționar botanic nu posedăm date sigure asupra manierei de lucru a echipei conduse de BENKŐ²⁴ și nici asupra aportului concret al acestuia, ne obligă la prudență. Elaborarea unei lucrări de natura lui **Nomina Vegetabilium** impunea, așa cum o sugerează și prefața autorului, întrebuintarea anchetei lingvistice. Este greu de spus dacă József BENKŐ a folosit aceeași metodă și în 1777, ori s-a bizuit, pentru nevoile restrânse ale glosarului, pe eventualele sale cunoștințe de limba română, posibilitate ce nu trebuie exclusă, dacă ținem seamă că se născuse nu departe de Brașov, în vecinătatea unei zone de mare densitate românească, și că savanți precum TRĚSTER și SULZER se pretindeau buni cunosători ai limbii române²⁵.

4.4. Lectura paralelă a glosarului din **Transsilvania** și a altor lucrări similare, cum ar fi: **Lexicon Marsilianum**²⁶, **Anonymus**

Caransebessiensis²⁷ sau **Lexicon compendiarium Latino-Valachicum**²⁸, elaborate în Transilvania și Banat înainte de 1777, nu a relevat asemănări de natura celor semnalate în cazul operei lui TRĚSTER²⁹.

O singură mărturie lasă să se întrevadă că BENKŐ avea cunoștință despre un dicționar latin-român contemporan lui: în capitolul CCXVI din volumul al doilea al cărții de care ne ocupăm³⁰, savantul reia o informație, din prefața ediției a doua a dicționarului lui PÁRIZ PÁPAI, îngrijită de Péter BOD și apărută în 1767. Editorul ține să arate că opera lui PÁPAI a fost tradusă „in linguam Valachicam, forte in usum Principis Valachiae”³¹ de către un „vir polyglottus”, iar acest manuscris unic s-a cumpărat pentru folosul mănăstirii Sfânta Treime din Blaj³². La toate acestea, BENKŐ adaugă că achiziția servea învățământului în limba latină, ce se practica în Colegiul blăjean. Știrea furnizată de Bod a îndemnat pe unii cercetători să facă o apropiere între **Lexicon compendiarium**, de la Kalocsa și **Dictionarium Latino-Hungaricum** al lui Páriz Pápai³³. În 1944, în ediția pe care a dat-o dicționarului latin-român al lui Samuel MICUKLEIN, Ladislav GÁLDI avansează opinia că BENKŐ perpetua o confuzie comisă de Péter BOD: lexiconul manuscris aparținea lui Theodor CORBEA³⁴, fiind cumpărat pentru suma de 300 de florini de către episcopul Inochentie MICU pentru biblioteca de la Blaj.³⁵ În favoarea acestei identificări pledează trei fapte: a) modelul lui CORBEA a fost într-adevăr tot o operă a lexicografiei maghiare semnată de Albert MÖLNÁR. **Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum et Hungarico-Latinum** (Hanoviae, 1611); b) destinația dicționarului la care se referă BOD și, după el, BENKŐ, coincide cu cea a manuscrisului lui Theodor CORBEA, dar diferă de cea a Lexiconului de la Kalocsa, comandat de canonicul orădean Franciscus Xaver RIER; c) unul dintre cele două manuscrise autografe ale lucrării lui CORBEA³⁶, cel cunoscut de mai multă vreme cercetătorilor și singurul complet, provine într-adevăr din fondul blăjean.

Ceea ce trebuie reținut la capătul acestei succinte investigații este că József BENKŐ n-a cercetat **de visu** și nu a folosit ca sursă pentru glosarul său dicționarul manuscris latino-român la care se referă. În caz contrar, el ar fi trebuit să menționeze fie numele lui CORBEA, fie a canonicului RIER, ambele fiind înregistrate de manuscrisele respective.

5. În întocmirea studiului lingvistic asupra grafiei glosarului lui BENKŐ am considerat util să ținem seama de câteva repere metodologice:

1. Textul, integral redactat cu litere latine, este alcătuit, după cum am arătat, din două părți distincte: porțiunile comune cu glosarul lui TRĚSTER, preluate cu mărunte modificări, poartă amprenta ortografiei germane, însă pentru cea mai mare parte a termenilor s-a utilizat ortografia maghiară³⁷. Se impune deci, în prealabil, o sumară descriere a modului în care au fost echivalate sunetele din maghiară și română, în situația în care cele două sisteme fonologice diferă substanțial.

2. Plecând de la premisa că istoricul este originar din sud-estul Transilvaniei și a activat acolo în mod aproape neîntrerupt, termenul de referință pentru a stabili valoarea grafemelor sunt graiurile vorbite în această parte a țării, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, presupunând că procurarea materialului lingvistic nu s-a făcut decât parțial pe cale livrească.

3. Apelul, în această porțiune a studiului, la **Nomina Vegetabilium** va avea o pondere limitată, dată fiind factura eterogenă în care este redactat materialul, trei dintre colaboratori fiind sași, iar doi maghiari³⁸.

6. Grafemul a are valoare [a] în poziție accentuată în: **carnye** (p.479), **masa** (p. 481), **kal** (p. 480), **am** (p. 480), - toate exemplele provin din porțiunea reprodușă după TRĚSTER; sub influența ortografiei maghiare, în aceeași poziție, în restul glosarului, BENKŐ utilizează un **á** [a:], echivalentul unei vocale lungi și deschise³⁹: **nyewászta** (p. 481), **brána** (p. 481), **szeráts** (p. 481), **blesztemát** (p. 481). În trei exemple: **szárá** (p. 480), **tomná** (p. 480) și **járbá** (p. 481),

prezența accentului pe ultimul **a** indică articolul hotărât al substantivelor feminine. În grafia **szárá**, **á** notează, probabil, pe [a] ca urmare a durificării lui **s** și nu diftongul **ea**, concluzie spre care ne îndreaptă situația repartiției acestui fonetism în graiurile actuale⁴⁰.

În poziție finală, **a**=[ǎ], indicând de data aceasta, o formă nearticulată a substantivelor feminine: **szlanina** (p. 481), **szluga** (p. 481) și **szlusba** (p. 481)⁴¹. În poziție protonică, în **szlanina** și **pacular** (p. 480), **a** notează probabil tot pe [ǎ], dacă ținem seamă că trecerea lui **ă** proton la **a** nu avea curs în sud-estul Transilvaniei⁴².

În **lapada** (p. 480), avem de-a face cu fenomenul de asimilare vocalică: e-ă > ă - ă; deci este de presupus ca a = [ǎ]⁴³.

Valorile lui **e** sunt și ele multiple. În numeroase cazuri, e = [e]: **foame** (p. 481), **saire** (p. 480), **csercure** (p. 480), **vulype** (p. 480). La finalul substantivelor feminine nearticulate, e = [ǎ], soluție utilizată în glosar mai puțin frecvent decât în NV: **ulice** (p. 481), **koraszte** (p. 480), **temnice** (p. 481), **scroefe** (p. 480). În **szenetate** (p. 480) și **szeráts** (p. 481), e=[ǎ] după s, deși nu este exclusă aici și o influență a rostirii latinizante ce va deveni uneori normă în unele scrieri ardelenesti de după 1780: **seu**, **înse**⁴⁴. Dacă în **blesztemát** (p. 481) este greu de decis între valorile [e] și [ǎ], în **beszerica** (p. 480) este mai probabil ca e să fie echivalent cu [e] decât cu [i], cu toate că forme cu e>i au fost înregistrate în zona Brașovului încă din 1700⁴⁵.

Dacă pentru toate celelalte vocale ale limbii române s-au adoptat soluții grafice conform sistemului ortografic al limbii maghiare, limbă în a cărei structură fonologică existau totuși aceste foneme, având doar alte corespondențe grafice, alta este însă situația vocalelor românești din seria centrală **ă** și **î**, absente atât din sistemul grafic, cât și din cel fonologic al limbii maghiare, așa încât, atunci când stabilim echivalențe de tipul: e=[ǎ], ca în **szenetate**, sau en=[î] în **engeduit** (p. 481), trebuie să precizăm că nu am avut însă în vedere rostirea autorului, conform căreia e=[e] și en=[en].

Dificil de stabilit este valoarea lui **e** în **owes** (p. 481), unde BENKÓ consemnează și pronunția ungurească **ovez**, unde e=[e]. Spre această interpretare ne conduce și forma înregistrată de DLR în graiurile actuale din zonele Râșinari și Trei Scaune⁴⁶: **ovés**.

Cu i=[j] au fost ortografiate: **milosztynie** (p. 481), **pilda** (p. 481), **szlanina** (p. 481), în timp ce **j** are de regulă valoarea [j]: **jesit** (p. 481), **jepure** (p. 480), **boj** (p. 481). În **fuszulye** (p. 480), **y** pune în evidență caracterul palatal al lui **l**, așa cum o arată unele forme regionale cu **l** muiat, trecut mai târziu la **l**⁴⁷; în **vulype** (p. 481), avem de-a face, după toate aparențele, cu o inadvertență preluată de la TRĚSTER, căci această grafie nu poate corespunde unei rostiri reale. Prezența lui **i** în **silbatic** (p. 480) este cauzată mai curând de etimonul latin **silvaticus** cu care este pus în relație, căci, fără excepție, în NV ne întâmpină grafii cu **e**: **szelbátike** (380). Cât despre „diftongarea” lui **a** în **saire** (p. 480) (subst. fem. **sare**), recoltat din glosarul lui TRĚSTER, ea reflectă un fenomen fonetic neromânesc, așa cum de repetate ori s-a observat de către C. LACEA, N. DRĂGANU, G. ISTRATE și I. GHETIE în cazul altor cuvinte: **căraire**, **maire**, **taire**, **saile**⁴⁸. De observat că prin acest exemplu, despre care știm că aparține unui sas, ipoteza lui C. LACEA și N. DRĂGANU asupra originii săsești a fenomenului are șanse să se adeverească. Pentru a-l explica pe **i** din **ginske** (p. 480), trebuie să ne raportăm din nou la forme regionale, și anume la varianta etimologică **gânskă**, atestată de DA în Moldova și în unele părți ale Transilvaniei, deci i=[ǎ].

O are, de regulă, valoarea lui [o]: **fitsor** (p. 481), **koraszte** (p. 480), **owes** (p. 481) și diftongului [ôa]: **tomná** (p. 480), deși în glosar este prezentată și grafia **foame** (p. 481). Și în acest caz, vocabularul oglindește aceleași oscilații ca și NV. În **Domnu Zeu** (p. 480), calchiat după **Dominus Zeus**, o transcrie mai degrabă tot pe [o] și nu pe [u]⁴⁹. Diftongul latin **ôe** a fost utilizat pentru redarea aproximativă a lui **oa**: **scroefe** (p. 480).

Valoarea fonetică a lui **u** este [u] în **lupul** (p. 480), **ulice** (p. 481), **nyebun** (p. 481), și [â] în **pamunt** (p. 480) și **mune** (p. 481) (pers. III sg. ind. prez. de la „a mâna”). În **currund** (p. 481), **u**=[u], ținând seama de datele dialectologiei istorice⁵⁰. Apariția lui **u** final în **vamesu** (p. 481) și **kurvaru** (p. 481) nu corespunde vreunei valori fonetice, ambele exemple fiind excerptate de **BENKÓ** din ediția muntenească a **Cazaniei** (1748, 1765 sau 1768), pe care el a avut-o la dispoziție. Cele două cuvinte apar în titlul primelor două predici la o formă de genitiv: **vameșului**, **celui curvariu**⁵¹, din care cărturarul ardelean a refăcut o ipotecă formă de nominativ.

7. În examinarea consoanelor și a grupurilor consonantice ne vom opri numai asupra acelor ce prezintă probleme deosebite.

Litera **c** notează în maghiară africata **č** [ts]; aceasta este și valoarea ei în lexemele **ulice** (p. 481), **temnice** (p. 481), dar, sub influența ortografiei latine, găsim și **c**=[c] în **currund** (p. 481), **silbatic** (p. 480). Cu aceeași valoare apare și grafemul **k**: **kratsun** (p. 480), **kal** (p. 480), **Kirilla** (p. 480). Conform inventarului grafic al limbii maghiare, pentru a-l nota pe **č** s-a utilizat grupul **cs**: **csercure** (p. 480). O altă soluție a rezultat din fuziunea consoanelor **t** și **s**, echivalentă cu [tʰ]: **matsuka** (p. 483), **szeráts** (p. 481), **fítsor** (p. 481). Reflex al ortografiei latine, **ch**=[h] în **chertia** (p. 480).

O situație aparte o prezintă **n**. În afara cazurilor în care **n**=[n]: **vin** (p. 479), **brána** (p. 481), **mune** (p. 481), întâlnim numeroase grafii în care **n** e urmat de **y**, având o valoare similară cu cea din maghiară, în care se notează o consoană nazală palatalizată: [nj]: **carnye** (p. 479), **nyebun** (p. 481), **lunye** (p. 480), **nyewászta** (p. 481), dar și **szpune** (p. 480).

Conform normelor ortografice maghiare, litera **s** este întrebuițată pentru a-l reda pe [ș]: **vamesu** (p. 481), dar și pe [s], în cuvintele latinești după modelul rostirii latine: **masa** (p. 481), **silbatic** (p. 480). Tot pentru a-l reda pe [s] din cuvintele românești, s-a recurs frecvent la grupul **sz**: **szluga** (p. 481), **szárá** (p. 480). Realizarea lui **s** ca [j] în **szlusba** (p. 481) cores-

punde normelor mai vechi ale limbii materne a autorului⁵².

Examinarea grafiei cu care a fost redată porțiunea originală din glosarul studiat pune în evidență existența a două tipuri de soluții pentru notarea fonemelor din limba română: cele oferite de ortografia maghiară și cele furnizate de cea latină. Proporția cazurilor în care autorul a recurs la cea din urmă este mai mare decât în NV, fapt lesne de explicat dacă se ia în considerare scopul alcătuirii listei de cuvinte T: demonstrarea latinității limbii române.

8.1. Într-adevăr, cum era de așteptat, elementele de origine latină sunt majoritate în T. Judecând după intențiile autorului, de o natură diferită față de acelea care au prezidat la alcătuirea lui AC, LM și LK, suntem îndreptățiți să acordăm termenilor latini din T valoarea de etimoane ale cuvintelor românești corespunzătoare. trecerea în revistă a acestor termeni în paralel cu corespondentele lor din cele trei dicționare pomenite mai sus și din glosarul anexat de Samuil MICU primei ediții a operei **Elementa linguae Daco-Romanæ sive Valachicæ** (Vindobonac, 1780)⁵³ poate da măsura corectitudinii relațiilor de genealogie stabilite de József BENKÓ.

Dintre etimologiile corecte amintim:

mujere (p. 480) < lat. **mulier**; cf. **muier** = **mulier**, LM 229; **mujere** = **mulier**, **foemina**, AC 354; **muier** = **mulier**, LK 152.

masa (p. 481) < lat. **mensa**; cf. **masa** = **mensa**, LM 227; **masă** = **mensa**, AC 352; **masă** = **mensa**, LK 152; **masa** = **mensa**, E 90.

lunye (p. 480) < lat. **luna**; cf. **luna** = **luna**, LM 226; **lună** = **luna**, **mensis**, AC 351; **lună** = **luna**, LK 147; **luna** = **mensis**, E 88.

fun (p. 480) < lat. **foenum**; cf. **fön** = **foenum**, LM 207; **fen** = **foenum**, AC 338; **fîn** = **foenum**, **otav** = **foenum cordum**, LK 106.

foame (p. 481) < lat. **fames**; cf. **fomete** = **fames**, LM 204; **fome** = **fames**, AC 339; **foamete** = **fames**, LK 101.

beszerica (p. 480) < lat. **basilica**; cf. **baserika** = **ecclesia**, LM 201; **beșărică** = **basilica**, LK 26, **bișărică**, **adunare** = **ecclesia**, LK 84; **baseleca** = **basilica**, **ecclesia**, E 86.

currund (p. 481) < lat. *currendo*; cf. *kurund* = *cițo*, LM 193; *kurund* = *cito*, AC 349.

koraszte (p. 480) < lat. *colostra*; cf. *kurastre* = *lac tenue et novum*, AC 349.

Mai ales în acele situații în care, spre deosebire de celelalte dicționare citate, BENKŐ găsește echivalențe pentru termenii românești în latina populară, se poate constata limpede dorința sa de a face etimologie și nu, pur și simplu, de a glosa:

pamunt (p. 480) < lat. *pavimentum*; cf. *pomont* = *humus*, LM 214, *pomont* = *terra*. LM 248; *pement* = *terra*, AC 359; *pămînt* = *terra*, LK 245.

foc (p. 481) < lat. *focus*, h.e. *ignis*; cf. *fok* = *ignis*, LM 214; *fok* = *ignis*, AC 339; *foc* = *ignis*, LK 118, *vatră* = *focus*, LK 105.

kal (p. 480) < lat. *caballus*; cf. *har-masar* = *caballus*, LM 190, *kal* = *equus*, LM 203; *kal* = *equus*, AC 344; *cal*, *armăsariu* = *caballus*, LK 29.

szárá (p. 480) < lat. *sera*, i.e. *vespere*; cf. *sara* = *vesper*, LM 250; *sarē* = *vespera*, AC 366; *sarā* = *vesperi*, LK 259.

8.2. O serie de etimologii eronate provin din confuzia dintre neologismele intrate în latina târzie și medievală din limba greacă și elementele preluate în română din greaca medie prin filieră slavă:

pepere (p. 481) < lat. *piper*; cf. *piper* = *piper*, LM 237; *pipér* = *piper*, AC 360; *piperiu* = *piper*, LK 185; etimonul corect este ngr. *πιπέρι*, și a pătruns în limba română în evul mediu timpuriu⁵⁴.

charta (p. 480) < lat. *charta*; cf. *hîrtie* = *charta*, LK 36; etimonul corect este mgr. *χαρτῖα*, pluralul diminutivului *χαρτίον*⁵⁵.

fuszulye (p. 480) < lat. *phaseolus*; etimologie propusă și de TDRG; cuvântul provine din greacă prin filieră slavă: mgr. *φασόλι*⁵⁶.

8.3. Precedat în această direcție de Georg SOTERIUS tatăl, autorul operei inedite *Historia Daciae Antiquae*, cel dintâi savant care a alcătuit un glosar amplu de cuvinte românești cu corespondentele lor latine și slave⁵⁷, József BENKŐ

pune în discuție 11 lexeme de origine slavă, fără a le oferi și etimoanele.

owes (p. 481) „avena” < vsl. *ovesŭ*⁵⁸, cf. *sob*, *oves* = *avena*, LM 189.

temnice (p. 481) „carcer” < vsl. *ŭmnŭ-ca*⁵⁹; cf. *temniță* = *carcer*, LK 33.

plug (p. 481) „aratrum” < vsl. *plugŭ*⁶⁰; cf. *plug* = *aratrum*, LM 188; *plug* = *aratrum*, AC 361; *plug* = *aratrum*, LK 18.

milosztynie (p. 481) „gratia” < vs. *milostyni*, scr. bulg. *milostinja*⁶¹; cf. *milostif* = *benignus*, LM 190, *milostif* = *indulgens*, LM 217; *milostiv* = *clemens*, *misericors*, AC 353; *har*, *dar*, *cuviință* = *gratia*, LK 112.

szlusba (p. 481) „famulatus” < vsl. *sluj-ba*⁶²; cf. *slushbē* = *servitus*, *famulatus*, *servitium*, AC 370; *slujbă*, *slujire* = *famulatus*, LK 101.

szluga (p. 481) „famulus” < vsl. *sluga*⁶³; cf. *slugē* = *servus*, *famul*, AC 370; *szluga* = *famulus*, LM 204; *slugă*, *slujitoriu*, LK 101.

nyewászta (p. 481) „nova nupta” < vsl. *nevěsta*⁶⁴; cf. *nyevasta* = *uxor*, LM 252.

szlanina (p. 481) „lardum” < vsl., ser., bulg. *slanina*⁶⁵; cf. *slaina* = *laridum*, LM 222; *slěnině* = *laridum*, AC 369; *sláninā* = *lardum*, *laridum*, LK 142; *lård* = *lardum*, E 92.

brána (p. 481) „porta”. Cuvânt neatestat în TDRG, DA, Cioranescu DER etc., discutat însă de Silviu DRAGOMIR în *Cîteva urme ale organizării de stat slavo-române*⁶⁶, care îl pune în legătură cu termenul ceh *branā* și cu cel polonez *brona*, însemnând, deopotrivă, poartă practică într-o împrejurare largă, construită din lemne și răchită și formând un brâu de apărare pentru un teritoriu dat. În limba română, astfel de construcții purtau, de obicei, numele de *prisăci*, denumire care s-a menținut în Transilvania. Pe de altă parte, termenul *brána* stă într-o relație firescă cu toponimul *Bran*, pentru care TDRG indică o etimologie necunoscută. Această relație a fost propusă de Gernot NUSSBÄCHER⁶⁷, care s-a gândit, pentru numele cetății, tot la un posibil etimon ceh: *branā*. Prezența termenului în glosarul lui BENKŐ se explică, din nou, prin locul de obârșie al savantului.

széráts (p. 481) „pauper” < vsl. *sirakŭ*⁶⁸;

cf. *szarak* = *miser*, LM 228, *sĕrak* = *pauper*, *orphanus*, *viduus*, AC 367; *sĕrac* = *pauper*, LK 177.

ulice (p. 481) „platea” < bulg. rus. *ulica*⁶⁹; cf. *ulitã* = *platea*, LK 185.

8.4. Cât despre cele patru cuvinte presupuse de BENKŐ a fi de origine maghiară, constatăm și aici că intuițiile eruditului secui au fost validate de lexicografia actuală:

vamesu (p. 481), „*publicanus*” < magh. *vámos*; etimologie confirmată de dicționarul lui Lajos TAMÁS⁷⁰, împotriva opiniei lui Simion MÂNDRESCU⁷¹, care-l considera un derivat cu sufix de la *vamá*; cf. *vamesh* = *teloniator*, AC 376.

pilda (p. 481) „*exemplum*” < magh. *pélđa*⁷²; cf. *pildĕ* = *exemplum*, *figura*, *simbolum*, *proverbium*, AC 360; *pildã*, *formã* = *exemplum*, LK 94, *pilda* = *parabola*, LK 175.

kurvaru (p. 481) „*prodigus*” < magh. *kurvás*⁷³; cf. *curva* = *meretrix*, LM 228; *kurvarnik* = *adulter*, *moechus*, AC 349.

engeduit (p. 481) „*obeditiv*” < magh. *engedett*, cf. magh. *engedni* (TDRG, DA, CIO-RANESCU DER), magh. *enged* (TAMÁS și L. GÁLDI⁷⁴).

9. Nimic defavorabil nu umbrește imaginea realizată de József BENKŐ poporului român, imagine al cărei blazon este limba, și nu întâmplător, ca un omagiu, capitolul *De Valachis* se încheie cu un citat din oda *Zlatna, oder von Ruhe des Gemueths*:

„Die Menschen, die noch jetzt fast Roemisch Muster tragen,

Zwar schlecht, doch witzig sind, viel denken, wenig sagen”,

semnată de celebrul silezian Martin OPITZ (1622).

Acest izbutit portret al celor care „gândesc mult și spun puține” închide în el nu numai o atitudine particulară față de limbă, specifică popoarelor vechi, dar și o energie latentă ce începe a se manifesta în dimensiunile ei adevărat naționale tocmai în epoca lui József BENKŐ.

Note

1. L. GÁLDI, *L'influence de la civilisation hongroise sur l'activité scientifique des Roumains de Transylvanie*, extras din „Revue d'Histoire Comparée”, Nouvelle Série, I, 1943, p. 31.

Gheorghe ȘINCAI a reprodus, în *Vocabularium pertinens ad tria Regna Naturae*, lista de plante alcătuită de J. BENKŐ, prin intermediul lucrării lui SIGERIUȘ, *Verzeichnis der in Siebenbürgen wildwachsenden Pflanzen*, adăugându-i elemente de nomenclatură zoologică, v. Al. BORZA, *Primul dicționar de științe naturale românece*, în „Dacoromania” V, 1927-1928, p. 554.

2. S-a născut în 1740 la Bărdoc (Brăduț), într-o veche familie secuiască. Vreme de treizeci de ani, între 1767 și 1797, a fost parohul comunității reformate din Középpajta (Aita Medie, jud. Covasna), cu o întrerupere de trei ani (1787-1789), când a funcționat ca profesor la colegiul din Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc). Scurta sa carieră didactică a fost curmată în urma unor intrigă, până la sfârșitul vieții (1814) BENKŐ rămânând să-și întrețină numeroasa familie din modestele venituri ale parohiei sale. O monumentală monografie i-a dedicat contele Imre MIKŐ (BENKŐ József élete és munkái, Pest, 1868).

3. *Prima listă a numelor românești de plante*, 1942

4. *Vocabularul a apărut în „Magyar Könyvház” II*, Pozsony, 1783, p. 407-432.

5. J. BENKŐ, *op. cit.*, p. 479.

6. *Ibidem*.

7. *Ibidem*, p. 472-473. Recensământul din 1761, la care se referă autorul, fusese efectuat după criteriile confesionale; în cifra de 547 243 de valahi erau incluse și minoritățile ortodoxe de bulgari și sârbi, dar nu și românii din Țara Bărssei.

8. Numărul total al celorlalte națiuni (cu excepția grecilor, evreilor, moravilor și țiganilor) atingea în 1766 cifra de 392 190.

9. J. BENKŐ, *op. cit.*, p. 479.

10. Etimologie propusă de Johann FILSTICH, v. *ibidem*, p. 475.

11. Bine cunoscută filiație propusă de Aenea Silvio PICCOLOMINI, v. *ibidem*, p. 475.

12. *Ibidem*, p. 476.

13. „Sed valeant haec et similia sigmenta! Valachi enim nec ex Wallia, nec ad Volga Transilvaniam immigrarunt!”, *ibidem*, p. 476. Despre confuzia dintre limba valahă și cea veșșă, v. partea întâi a acestui studiu (SCL, XXXIX, 1988, nr. 6, p. 477-489).

14. *Geographie des Königreichs Ungarn*, Pressburg, 1780, p. 52. Din glosarul lui BENKŐ au fost preluate pozițiile: 1, 2, 28, 34, 35, 24, 27, 31, 32, 33, 40, 45-52. Cuvintele de origine slavă sunt glosate în limba germană.

15. Glosarul se află la p. 355-356, fiind reprodus de către Gheorghe MIHAILĂ în *Cultura și literatura română veche în context european*, București, 1979, p. 34-35 și de Antonie PLAMĂDEALĂ în *Romanitate, continuitate, unitate*, Sibiu, 1988, p. 102-103. Cf. ediția facsimilată apărută în 1981 la Köln-Wien, Böhlau Verlag, p. 108.

16. În ambele vocabulare, *cumai* și *bineam*.

17. J. BENKŐ, *op. cit.*, p. 481. faptul că istoricii sași se interesau de tipăriturile românești este dovedit și de lista de cărți și manuscrise inclusă de F. J. SULZER în *Geschichte des transalpinischen DACIENS*, III, Viena, 1782, p. 36-45.

18. Aceiași termeni mai apar și în *Evanghelia cu învățătură*, Govora, 1642; *Chiriacodromion*, Bălgard, 1699; *Chiriacodromion*, București, 1732, dar respectivele tipărituri nu poartă titlul indicat de BENKŐ. Competența sa în materie de cărți de cult românești nu pare să fi fost întru-adevăr atât de mare, încât să credem că autorul a operat e înșuși substituțirea unuia din titlurile de mai sus cu termenul generic *Cazanie*.

19. J. BENKŐ, *op. cit.*, II, p. 327.

20. Citată în continuare sub sigla T, împreună cu numărul de ordine al glosarului reprodus de noi.

21. Am folosit ediția lui I. COTEANU din 1942, citată sub sigla NV, urmată de numărul de ordine din glosar.

22. Diferența dintre cele două variante din NV ar putea fi explicată prin originea dialectală diferită a termenilor, forma ca a fiind caracteristică mai cu seamă Moldovei, cf. DA s.v.

23. Este posibil ca în formă silbatică din T, prezența lui i să se datoreze

anepici autorului de a ilustra mai convingător etimonul latin pe care-l grupăm: **silvaticus**.

28. *Ecipia* a fost alcătuită din doi botaniști maghiari, Ádám MOLNÁR și Tamás MAUKS din trei farmaciști sași din Brașov: WEISSKIRCHER, LANGENDORF și BIRK.

29. I. TRGSTER, *op. cit.*, p. 355. Lui SULZER, această competență i-a fost contestată de Petru MAJOR, care susținea că numai soția istoricului, sâmbăncă din Brașov, știa românește, v. N. IORGA, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, II, București, 1969, p. 233.

30. Referințele se vor face la ediția întocmită de Carlo TAGLIAVINI, *II Lexicon Marsilianum*, București, 1930, citată în continuare sub sigla LM, urmată de numărul paginii.

31. Am utilizat ediția lui Grigore CREȚU, *Anonymus Caranabessensis*, în „*Tinerimea română*” serie nouă, I, 1898, p. 320-380, citată în continuare sub sigla AC, urmată de numărul paginii.

32. *Lexicon compendiarium Latino-Valachicum* complexiens dictionis ac phrasae latinae cum valachica eorum interpretatione, manuscris elaborat în zona Bihorului, între deceniile al șaselea și al șaptelea ale secolului al XVIII-lea, despre care v. C. TAGLIAVINI, *Despre Lexicon compendiarium latino-valachicum*, Budapesta, 1932, și recent, Gh. CHEVU, *Un dicționar puțin cunoscut: Lexicon compendiarium latino-valachicum*, în SCL, XXXIX, 1988, nr. 6, p. 471-476. Referințele se vor face la microfilmul din colecțiile BAR, Mm 232/2, realizat după manuscrisul conservat în Biblioteca Arhiepiscopiei Romano-Catolice de la Kalocsa, ms. 706/2, citat în continuare sub sigla LK, urmată de numărul paginii.

33. Au rămas în continuare în afara circuitului științific dicționarele și glosarele latino-române semnate la sfârșitul secolului trecut în Biblioteca Muzeului Național din Budapesta, v. Nicolae DENSUȘIANU, *Cercetări istorice în arhive și bibliotecile Ungariei și Transilvaniei*, București, 1880, p. 96-97. Cf. L. GÁLDI, *Samuelis Klein Dictionarium valachico-latinum*, Budapesta, 1944, p. 22-23 și Mariana IOVA, *Lucrări de lexicografie latino-română (secolele XVI-XVIII)*, în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național*, I, Râmnicu Vâlcea, 1980, p. 402.

34. J. BENKŐ, *op. cit.*, II, p. 320.

35. Apud Andrei VERESS, *Bibliografia româno-ungară*, I, București, 1931, p. 263.

36. *Ibidem*.

37. L. GÁLDI, *L'influence*, p. 23-24; A. NICOLESCU, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971, p. 55; *Istoria lingvisticii românești*, București, 1978, p. 17.

38. L. GÁLDI, *Samuelis Klein*, p. 23. Dintre cei care s-au îndoit că manuscrisul de la Blaj ar putea fi cel al lui Theodor CORBEA, menționăm pe N. DRĂGANU, în „*Dacoromania*” IV, 1927-1928, p. 110 și pe C. TAGLIAVINI, *L'influsso ungherese sull'antica lessicografia rumena*, în REH, VI, 1928, p. 20-21.

39. L. GÁLDI, în *A magyar szótárírodalom hatása az oláhra*, Budapest, 1932, p. 15, avansează ipoteza dăruirii manuscrisului de către episcopul Franciscus BARKÓCZY, care l-ar fi cumpărat la Viena de la un descendent al familiei CANTACUZINO.

40. Un alt manuscris autograf al lui Theodor CORBEA, intitulat *Dictiones latinae cum Valachica interpretatione*, a fost identificat de G. BÉLDY în colecțiile Bibliotecii Muzeului Brukenthal: *Un dicționar latin-român din secolul al XVIII-lea printre manuscrisele bibliotecii Brukenthal*, în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 377-379.

41. Ne-am folosit de rezultatele obținute în acest domeniu de: R. IONAȘCU, *Sistemele ortografice cu litere latine*, București, 1894; J. SIEGESCU, *A român helyesírás története*, Budapest, 1905; C. TAGLIAVINI, *II Lexicon Marsilianum*, p. 51-61; A. BENA, *Limba română la sașii din Ardeal*, Cluj, 1925; I. COTEANU, *op. cit.*, p. 7-11; Ion GHETIJE, *Evangheliarul de la Sibiu în textele românești scrise cu litere latine și ortografie maghiară*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 2, o. 165-172; idem, *Fragmentul Todorescu*, în *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, 1982, p. 285-298.

42. Acest aspect a fost evidențiat pe larg de I. COTEANU, *op. cit.*, p. 10-11.

43. Întocmai ca Gheorghe BUTIU în *Catehismul din 1703* sau ca autorul *Lexiconului Marsilian*, v. C. TAGLIAVINI, *op. cit.*, p. 53.

44. V. ALR, *material necatografic*, chestionar nr. 187.

45. Soluție adoptată în *Evangheliarul de la Sibiu*, v. Ion GHETIJE, *Evangheliarul de la Sibiu*, p. 168 și idem, *Fragmentul Todorescu*, p. 286.

46. V. Ion GHETIJE, *Baza dialectică a românei literare*, București, 1975, p. 96-97 (=BD).

47. I. GHETIJE, BD, 9, 103, 423 și ALR, II, nr. 4569, punctele 182, 192 (Brașov, Covasna): **lăpăda**.

48. I. GHETIJE, BD, p. 471.

49. *Ibidem*, p. 108.

50. V. ALR, s.n., I, nr. 39, punctul 192.

51. Cf. DA s.v. **fasole**.

52. V. bibliografia problemei la Ion GHETIJE și Mirela TEODORESCU, *Manuscrisul de la Ieud*, București, 1977, p. 81.

53. V. I. GHETIJE, *Fragmentul Todorescu*, p. 292. Cf. I. COTEANU, *op. cit.*, p. 9.

54. I. GHETIJE, BD, p. 114.

55. V. **Cazanie**, Râmnic, 1748, p. 1 și, respectiv, 8; **Cazanii**, București, 1768, p. 1 și, respectiv, 10.

56. I. GHETIJE, *Fragmentul Todorescu*, p. 293.

57. Am utilizat facsimilele ediției îngrijite de Mircea ZDRENGHEA, Cluj-Napoca, 1980, ediție citată în continuare sub sigla E, urmată de numărul paginii.

58. V. Haralambie MIHĂESCU, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 119.

59. Cf. *ibidem*, p. 124.

60. *Ibidem*, p. 177 cu bibliografie.

61. Manuscris păstrat la Arh. Stat Sibiu, ms. A 1-5, nr. 133, apud A. ARMBRUSTER, *Romanitatea românilor*, București, 1972, p. 226.

62. V. DA s.v.

63. V. TDRG s.v.

64. V. DA s.v.

65. V. TDRG s.v., DA s.v.

66. CIORANESCU DER s.v.

67. *Ibidem*, s.v.

68. *Ibidem*, s.v., DA s.v.

69. TDRG s.v.

70. În „*Dacoromania*” I, 1920-1921, p. 157-158.

71. *Din cronici și hrisoave*, București, 1987, p. 30.

72. DA s.v.

73. TDRG s.v.; CIORANESCU DER s.v.

74. *Etymologisch-historisches Wörterbuch des Ungarischen Elementen in Rumänischen*, Budapesta, 1966, s.v.

75. *Elementele ungherești din limba română*, București, 1892, p. 187.

76. DA s.v.; CIORANESCU DFR s.v.

77. Etimonul corect este, de fapt, sl. **kurŭva**, v. DA s.v.; cf. TAMÁS s.v.

78. L. GÁLDI, *Samuelis Klein*, p. 361.

BENKŐ József latin-román szójegyzéke (Kivonat)

BENKŐ József, a székely tudós 1777-78-ban Bécsben megjelent munkájában (Transilvania...) 64 román szóból álló jegyzéket közöl, latin megfelelőikkel párosítva a szavakat. Célja a román nyelv latin jellegének bizonyítása. A jegyzéknek csak néhány szava magyar, vagy szláv eredetű, BENKŐ annak is tekinti őket. A dolgozat elsősorban nyelvészeti elemzés, BENKŐ szójegyzékének céljára, forrásaira, jelentőségére összpontosít, a 18. századi latin-román lexicográfia kontextusában.

The Latin-Romanian Glossary of József BENKŐ

(Abstract)

The Székely scholar József BENKŐ published in his work „Transsilvania...“ in 1777-78 in Vienna, a glossary of 64 Romanian words with their corresponding ones in Latin. His purpose was the certification of the Latin character of the Romanian language. The glossary has only a few words of Hungarian or Slavonic origin. The paper is first of all a linguistic analysis, it puts the stress on the purpose, sources and importance of BENKŐ's glossary in the context of the 18th century Latin-Romanian lexicography.

Figura 1. Mormântul lui József BENKŐ în cimitirul din Aita Medie (după Balázs ORBÁN)